

Heinz Zimmermann geht in einer zweiteiligen Artikelfolge der Frage nach, wo die Anthroposophie nach 100 Jahren steht, wie sie in der Öffentlichkeit vertreten werden kann und muss und welche Aufgaben anstehen. Zuerst geht es aber darum zu klären, ob die Anthroposophische Gesellschaft und die Hochschule eine Daseinsberechtigung haben.

Es gehört zur Aufgabe und zum Schicksal unserer Zeit, dass alle Werte aus der Vergangenheit ihre Tragkraft verlieren und sich auflösen, wenn sie nicht aus individueller Verbundenheit neu bestimmt und aus persönlicher Betroffenheit konkret aktualisiert werden. Das erleben wir auch seit längerer Zeit in allen Lebensäußerungen der Anthroposophie. Symptom dafür ist die Tatsache, dass alles und jedes grundsätzlich in Frage gestellt wird, und das durchaus zu Recht.

1. Die heutige Lage der Anthroposophie

Brauchen wir heute noch eine Anthroposophische Gesellschaft? Hat sich diese in den vergangenen Jahrzehnten nicht selber disqualifiziert dadurch, dass statt des Durchbruchs in die Weltöffentlichkeit interne Kämpfe ihr Bild prägten? Woher nimmt sie sich daher das Recht, an die ursprüngliche Gründung von 1923/24 anzuknüpfen? Woher nimmt sie die Legitimation, die Weihnachtstagung überhaupt als ihren Quellort zu bezeichnen? Wenn sie aber nicht daran anknüpfen will: wo liegt dann noch ihre geistige Bedeutung?

Das Gleiche gilt aber auch für die praktischen Einrichtungen, die einstmals aus anthroposophischen Idealen heraus begründet wurden: Schulen, Arztpraxen, Kliniken, Demeterbetriebe, Banken und so weiter. Die meisten von ihnen ringen in unterschiedlicher Weise und mit unterschiedlichem Erfolg um ihr anthroposophisches Selbstverständnis. Äußere Forderungen; behördliche Abhängigkeiten aller Art, Nachwuchsprobleme, mangelnde finanzielle Grundlagen und anderes mehr führen zu äußeren und inneren Kompromissen, welche bei manchen die Frage aufkommen lassen: Ist das noch ein anthroposophischer Betrieb? Warum muss es das denn überhaupt sein? Muss ich denn als Waldorflehrer Anthroposoph sein?

Besonders die letztgenannte Frage mit einem vorschnellen 'Ja, natürlich' zu beantworten, greift zu kurz, weil die Frage ja meist nicht formal gemeint ist, sondern oft Ausdruck der eigenen existenziellen Standortbestimmung ist.

'Wie ist das Verhältnis zwischen der Anthroposophie und meiner täglichen Arbeit?' Ich erlebe an vielen Anthroposophen eine Trennung zwischen Lebenspraxis und anthroposophischem Ideengebäude. 'Ich fühle mich durch anthroposophische Prinzipien und Anwendungsmuster eingeeengt.' 'Für mich ist Anthroposophie ein Glaubensbekenntnis, ein Gruppencredo, das mich intolerant und sektiererisch macht; das will ich nicht.'

Heinz Zimmermann sa v dvojdielnom článku dotýka otázky, kde sa nachádza antroposofia po 100 rokoch, ako ju je možné a nutné zastupovať a aké úlohy ju čakajú. Najskôr však pristupuje k tomu, aby objasnil, či antroposofická spoločnosť a vysoká škola majú vôbec právo na existenciu.

Patrí k úlohe a k osudu našej doby, že všetky hodnoty z minulosti strácajú svoju nosnú silu a rozkladajú sa, ak nie sú nanovo určené z individuálnej previazanosti s nimi a konkrétne aktualizované z osobného vzťahu k nim. To zažívame už dlhší čas i voči všetkým životným vyjadreniam antroposofie. Symptomom toho je skutočnosť, že všetko a každý je zásadne spochybnený a to úplne právom.

1. Dnešná situácia antroposofie

Potrebujeme dnes ešte antroposofickú spoločnosť? Nediskvalifikovala sa v minulých desaťročiach sama tým, že namiesto preniknutia k verejnosti sveta jej obraz poznačujú vnútorné boje? Odkiaľ berie právo, nadväzovať na pôvodné založenie z rokov 1923/24? Odkiaľ vôbec berie legitimitu označovať Vianočný zjazd za svoje miesto pôvodu? Ale ak naň nechce nadviazať: Kde potom ešte spočíva jej duchovný význam?

To isté platí však i pre praktické zariadenia, ktoré boli založené z antroposofických ideálov: školy, lekárske praxe, kliniky, podniky Demeter, banky, a tak ďalej. Väčšina z nich zápasí rozličným spôsobom a s rôznymi úspechmi o svoje antroposofické seba porozumenie. Vonkajšie požiadavky, úradné závislosti všetkých druhov, problémy s novými členmi, chýbajúca finančná základňa a iné vedú viac ku vnútorným i vonkajším kompromisom, z ktorých pri mnohých vzniká otázka: Je toto ešte antroposofický podnik? Prečo vôbec musí potom ešte existovať? Musím potom ja ako waldorfský učiteľ byť ešte antroposof?

Obzvlášť pri posledne spomenutej otázke nepochodíme pri rýchlych odpovediach „Áno, samozrejme“, pretože otázka väčšinou nie je myslená formálne, ale je výrazom existenčného určovania vlastného stanoviska.

„Aký je vzťah medzi antroposofiou a mojou každodennou prácou?“ „Pri mnohých antroposofoch prežívam oddelenosť medzi životnou praxou a antroposofickou ideovou stavbou.“ „Cítim sa antroposofickými princípmi a modelom použitia obmedzený.“ „Pre mňa je antroposofia vyznaním viery, skupinové krédo, ktoré ma robí netolerantným a sektárskym; to ja nechcem.“

Diese und ähnliche Äußerungen müssen wir vor allen Dingen hinter der Frage 'Muss man Anthroposoph sein?' hören.

Anders sieht die Sache aus, wenn der Fragesteller einen erfahrenen Anthroposophen trifft, bei dem er von Anfang an erlebt, wie er mit wenig Aufwand mehr erreicht, der die Fähigkeit hat, auf das Wesentliche zu kommen. Der sich aus einer geheimen Quelle immer wieder neu erfrischen kann, die Fähigkeit hat, dem Anfänger Mut zu machen, Mut, sich selbst sein zu dürfen, weil er dort, wo er gerade steht, an sich selbst arbeiten kann. Der ihm die Erfahrung vermittelt, dass Anthroposophie keine belastende Pflicht, sondern die fruchtbarste Anregung ist, schlummernde Fähigkeit zu entwickeln, vor allem aber die angsterzeugende Stoffmasse beherrschen zu lernen.

Unsere Zeit ist sensibel dafür geworden, wie ein Mensch Anthroposophie vertritt. Der ernsthaft Suchende möchte mehr Begegnung als Belehrung. Er möchte das Ringen und die Suche des anderen erleben, dann interessiert er sich auch für die Quelle, aus der der andere schöpft, in der Weise, dass man schließlich sagen kann: Die Begegnung mit einem Menschen ist gleichzeitig die Begegnung mit der Anthroposophie. Es gibt diesbezüglich keine Trennung.

Demgegenüber erleben wir heute aber oft die Einseitigkeit einer bürgerlichen Unverbindlichkeit oder aber rückwärtsgewandte Ideologie, beides gleichermaßen abstoßend. Eine Verschärfung erfährt die gegenwärtige Situation dadurch, dass sich Fragen und Zweifel seit einiger Zeit zunehmend auch auf die Person Rudolf Steiners und die Anthroposophie selbst richten. In alledem zeigt sich, dass die Anthroposophie selbst an einer Schwelle steht, wo es sich fragt, ob es genügend Menschen gibt; die ihr die gegenwärtigen Inkarnationsbedingungen ermöglichen.

All dies ist weniger eine Bedrohung von außen, sondern spielt sich innerhalb der anthroposophischen Bewegung ab. Dies hat zur Folge, dass viele produktive Kräfte gebunden sind und dadurch zu wenig dafür eingesetzt werden, im gegenwärtigen öffentlichen Diskurs ernst genommen zu werden. Wer diese Lage der Anthroposophie als Bewegung und Gesellschaft verantwortlich miterlebt, der kann ihre Zukunft nur in einem kräftigen Ruck sehen. In welcher Richtung aber muss dieser Ruck erfolgen?

Manche Repräsentanten meinen, man müsse die Anthroposophie an die Gegenwart so anpassen, wie wenn sie bloß eine vor über 100 Jahren entwickelte interessante Anregung wäre wie der Jugendstil, der Ausdruckstanz, die Theosophie und anderes, die dringend weiterentwickelt und von ihrem Staub befreit werden müsste. Man müsse daher auch Rudolf Steiner als Kind seiner Zeit sehen, dessen Angaben und Äußerungen nicht einfach gläubig übernommen werden dürfen: So zeige es sich, wie fruchtbar es sein könne, neben Eurythmie auch Tai-Chi und Joga-Übungen einzuflechten oder aber sie wenigstens mit Formen des modernen Tanztheaters zu ergänzen. Die spärlichen

Zu otázkou „musí byť človek antroposofom?“ musíme predovšetkým počuť tieto a podobné vyjadrenia.

Inak ale vec vyzerá, keď ten, kto sa pýta, stretne skúseného antroposofa, pri ktorom od začiatku prežíva, ako tento s malým vynaloženým úsilím dosiahne viac; ktorý má schopnosť dôjsť k podstate. Dokáže sa z tajomného zdroja vždy opäť nanovo občerstviť, má schopnosť dodať začiatočníkovi odvalu - odvalu smieť byť sám sebou, pretože on tam, kde práve stojí, sám na sebe dokáže pracovať. Sprostredkuje mu zážitok, že antroposofia nie je žiadnou ťaživou povinnosťou, ale najplodnejším impulzom k rozvinutiu driemajúcej schopnosti, predovšetkým však vedie k učeniu sa ovládnuť látku hmoty, ktorá produkuje strach.

Naša doba sa stala citlivou na to, ako človek zastupuje antroposofiu. Vážne hľadajúci by chcel radšej stretnutie než poučenie. Rád by prežil zápas a hľadanie druhého, potom sa začne zaujímať aj o zdroj, z ktorého tento druhý čerpá, tak, že si nakoniec dokáže povedať: Stretnutie s človekom je súčasne stretnutím s antroposofiou. V tomto prípade neexistuje žiadna oddelenosť.

Naproti tomu dnes však často prežívame jednostrannosť úradnej ľahostajnosti alebo zaspiatočnickej ideológie, oboje rovnako odpudzujúce. Súčasná situácia sa zostruje aj tým, že otázky a pochybnosti od istého času smerujú priamo na osobu Rudolfa Steinera a antroposofiu samotnú. V tom všetkom sa ukazuje, že samotná antroposofia stojí na prahu, kde sa pýta, či existuje dostatok ľudí, ktorí jej vytvoria podmienky k inkarnácii.

Všetko toto je menej hrozbou zvonku, skôr sa to odohráva vo vnútri antroposofického hnutia. Toto má za následok, že mnohé produktívne sily sú spútané a tým menej môžu byť nasadené, vážne brané v súčasnej otvorenej debate. Kto zodpovedne spoluprežíva túto polohu antroposofie ako hnutia i spoločnosti, ten môže jej budúcnosť vidieť len v mocnom nasadení. V akom smere však toto nasadenie musí nastať?

Mnohí reprezentanti sú tej mienky, že antroposofiu je potrebné tak napasovať na súčasnosť, akoby bola prasto zaujímavým podnetom, vyvinutým pred viac než 100 rokmi, podobne ako štýl mladých, výrazový tanec, Theosofia a iné, pričom naliehavo potrebuje svoj ďalší vývoj a oprášenie. Z toho pohľadu je i Rudolf Steiner nutne považovať za dieťa svojej doby, ktorého úlohy a vyjadrenia nesmú byť jednoducho dôverčivo prevzaté. Takýmto spôsobom sa potom ukazuje, aké plodné môže byť mimo eurytmie pestovať aj cvičenia taiči a jogy, či ich doplniť prinajmenšom formami moderných tancov. Skromné

Hinweise Rudolf Steiners zur Meditationspraxis seien mit den ausführlichen Anweisungen des Zen-Buddhismus und anderer moderner esoterischer Strömungen zu ergänzen, Waldorfschule: ja, aber bitte ohne den schwer verständlichen und zum Teil zeitbedingten anthroposophischen Unterbau und so weiter. Offenheit und Toleranz gegenüber den Erscheinungsformen unserer Zeit allein könnten die Anthroposophie von ihrem denkmalpflegerischen Dasein erlösen.

Dieser Haltung steht eine andere gegenüber, welche ihre heutige Krise als Folge gerade solch modernistischer Erneuerung zu sehen glaubt und daher in der treuen Pflege der Angaben Rudolf Steiners; in dem Festhalten am Gewohnten, im Bewahren des Überlieferten, die heilige Pflicht des Anthroposophen sieht.

Natürlich steckt in beiden Haltungen viel Berechtigtes und Nachvollziehbares, natürlich hat die Anthroposophie, wie sie heute vertreten wird; oft einen rückwärtsgewandten Zug, der den gegenwärtigen Zeitdiskurs nicht zur Kenntnis nimmt, und genauso kann man erkennen; wie durch die Haltung, sich an die modernen Gepflogenheiten bloß anzupassen, die Identität und das Selbstverständnis oft verlorengehen; und doch kann keine dieser Haltungen bewirken, dass Anthroposophie eine angemessene Ausstrahlung in das öffentliche Leben hat. Im einen Fall nicht; weil man sich durch sektenhaftes und dogmatisches Gehabe dialogunfähig zeigt; zum anderen, weil die Anthroposophie selber gar nicht zur Geltung kommt; weil sie ohne Kraft und Überzeugung vertreten wird.

Als aktive Zeitgenossen erleben wir aber dauernd Existenzfragen, die auch uns persönlich betreffen und von deren Lösung nicht nur unsere eigene; sondern auch die Existenz der Menschheit, ja des Erdplaneten abhängt: Klimaerwärmung, Naturkatastrophen, .Umweltzerstörung, Gentechnologie, Sozialzerfall, Entmündigung des Individuums durch Staat und Wirtschaft, Bildungszerfall, Sterbehilfe, Okkultismus. Die Liste kann beliebig erweitert werden, und wir spüren, die .Anthroposophie als eine Geisteswissenschaft könnte zu jedem Fragenkomplex Wesentliches beitragen. Einzelne Anthroposophen versuchten und versuchen auch verdienstvoll mit mehr oder weniger Erfolg sich öffentlich einzubringen, aber trotz der 100 Jahre wird die Stimme der Anthroposophie in der Öffentlichkeit vergleichsweise wenig wahrgenommen.

2. Die Kardinalfrage nach 100 Jahren Anthroposophie

Wie kann und muss Anthroposophie als Geisteswissenschaft heute in der Öffentlichkeit vertreten werden? Oder: Wie können wir die 100 Jahre jenseits von bloßer Überlieferung oder anpässersischem Modernismus bewältigen?

Von der Beantwortung dieser Frage hängt es auch ab, ob es für eine Freie Hochschule für Geisteswissenschaft und eine Anthroposophische Gesellschaft, welche diese

poukazy Rudolfa Steinera k meditačnej praxi sa doplňujú rozsiahlymi poukazmi zen-budhizmu a iných moderných ezoterických prúdov, waldorfská škola: áno, ale prosím bez tej ťažko pochopiteľnej a sčasti dobe poplatnej antroposofickej základne atď. Jedine otvorenosť a tolerancia voči formám javov našej doby môže oslobodiť antroposofiu od jej bytia, rovnajúceho sa s pamiatkovej starostlivosťou.

Oproti tomuto postoju stojí iný, ktorý súčasnú krízu spoločnosti vidí práve ako následok takejto modernizačnej obnovy a preto vidí svätú povinnosť antroposofov vo vernom pridržaní sa výpovedí Rudolfa Steinera, v pridržaní sa zvykov, v záchrane tradícií.

Prirodzene, v oboch postojoch je mnoho oprávneného a hodného nasledovania, prirodzene má antroposofia, ako sa dnes zastupuje, často spiatočnícku črtu, ktorú v súčasnej dobovej diskusii neberie na vedomie, a práve tak môžeme vidieť, ako postoj prostého napasovania sa na to, čo sa dnes pestuje, často vedie k strate identity a seba porozumenia; a predsa nemôže ani jeden z týchto postojov spôsobiť, aby antroposofia mala primerané vyžarovanie do verejného života. V jednom prípade preto, lebo ľudia sa ukazujú neschopnými dialógu svojim sektárskym a dogmatickým chovaním, v druhom preto, lebo antroposofia samotná sa vôbec neuplatní, pretože je zastupovaná bez sily a presvedčenia.

Ako aktívni súčasníci zažívame však trvalé existenčné otázky, ktoré sa nás týkajú aj osobne a od ktorých rozriešenia závisí nielen naša vlastná existencia, ale i existencia ľudstva, ba planéty Zeme: globálne oteplenie, prírodné katastrofy, likvidácia životného prostredia, génové technológie, sociálny rozklad, zbavenie svojprávnosti štátom a hospodárstvom, rozklad vzdelávania, pomáhanie zomrieť, okultizmus. Tento zoznam môže byť ľubovoľne rozšírený a my cítime, že antroposofia ako duchovná veda by mohla ku každému komplexu otázok prispieť niečím podstatným. Jednotliví antroposofia sa aj pokúšali a pokúšajú záslužne sa s menším či väčším úspechom verejne predviesť, ale napriek 100 rokom je hlas antroposofie vo verejnosti približne tak isto málo vnímaný.

2. Kardinalna otázka po 100 rokoch antroposofie

Ako môže a musí byť antroposofia ako duchovná veda zastupovaná dnes vo verejnosti? Alebo: Ako môžeme zvládnuť druhú stranu 100 rokov prostej tradície alebo napasovávacieho modernizmu?

Aj od zodpovedania tejto otázky závisí, či pre Slobodnú vysokú školu pre duchovnú vedu a pre Antroposofickú spoločnosť, ktorá ju má podporovať,

fördern soll, eine Daseinsberechtigung gibt. Da das Leben der Anthroposophie ganz eindeutig seinen Ursprung nicht bei der Gruppe, sondern im Individuum nimmt, muss diese Frage individualisiert werden und lautet dann: Wie bestimme ich als wacher Zeitgenosse mein Verhältnis zu Rudolf Steiner und zur Anthroposophie als einer Geisteswissenschaft?

Auch hier gilt es, die 100 Jahre anthroposophischer Bewegung und Gesellschaft zu überwinden. Unter meinen Waldorfkölleginnen und -kollegen in Basel gab es vor 40 Jahren einige; die Rudolf Steiner noch persönlich kannten, ja zum Teil sogar seine esoterischen Schüler waren. Das hätte eine unmittelbare Ausstrahlung, und niemand hätte es damals gewagt, zum Beispiel die Berechtigung anzuzweifeln, ein Bild Rudolf Steiners im Klassenzimmer aufzuhängen. Der Satz: „Rudolf Steiner hat gesagt ...“ war damals noch authentisch. Die Worte eines Friedrich Hiebel, eines Rudolf Grösse, eines Georg Unger, einer Elena Zuccoli und anderer vermittelten mir bis zum Ende des 20. Jahrhunderts noch den letzten Glanz einer persönlichen Beziehung, und es ist gewiss ein großer Gewinn und auch eine Verpflichtung, diese Goldstücke des horizontalen Stromes bei aller Gefahr einer Verklärung zu bergen. Doch das ist heute Geschichte.

Genauso wie es heute möglich und auch sinnvoll ist, mit einer gewissen Unbefangenheit auf die Entwicklung der Gesellschaft nach Rudolf Steiners Tod zu blicken durch unsere historische Distanz, genauso möglich und nötig ist es, aus einer persönlich lebensvollen Verbindung mit dieser Geschichte eine persönliche Beziehung zu Rudolf Steiner und der Anthroposophie hier und jetzt zu begründen. Natürlich ist es einfacher, die ganze Entwicklung der Anthroposophie im 20. Jahrhundert auszuklammern: Ich kann jedoch nur dann als Repräsentant der Anthroposophie wirken, wenn ich die Entwicklung der anthroposophischen Bewegung und Gesellschaft mit dem Blick des Historikers ohne Parteinahme anschau und als Gegebenes akzeptiere und mich trotzdem mitverantwortlich fühle. Dies ist die notwendige Haltung zu dem Gewordenen, die mich davor bewahrt, die Krisen von 1948 oder 1935 oder 1925 zu meiner persönlichen Operationsbasis zu machen, von der aus ich meine Pfeile auf die Ketzer schieße und dabei selber zur Vergangenheit werde. Diese Haltung kann im erweiterten Sinn die Ausbildung eines historischen Gewissens genannt werden. Es hilft weder die Entwicklung der Anthroposophie im 20. Jahrhundert zu ignorieren noch sich von der aktuellen Gegenwart zu verabschieden und vergangene Konflikte nachzuspielen und damit fortzusetzen. Beides verhindert den fälligen Schritt.

3. Die Bedeutung Rudolf Steiners und der Anthroposophie als Zeitenwende

Zunächst gilt es, unbefangen die Bedeutung Rudolf Steiners und der Anthroposophie zu würdigen.

Was Rudolf Steiner mit der anthroposophischen Geisteswissenschaft der Kultur eingepflanzt hat, muss in seiner epochalen Dimension eingeschätzt werden.

existuje oprávnenie ich existencie. Keďže život antroposofie jednoznačne nemá svoj pôvod v skupine, ale v individualite, musí byť táto otázka individualizovaná a potom znie: Ako ja ako bdely súčasník určím môj pomer k Rudolfovi Steinerovi a k antroposofii ako duchovnej vede?

Aj tu platí, že 100 rokov antroposofického hnutia a spoločnosti je treba prekonať. Medzi mojimi waldorfskými kolegami a kolegyňami v Bazileji boli pred 40 rokmi niektorí, ktorí ešte Rudolfa Steinera poznali osobne, sčasti dokonca boli jeho ezoterickými žiakmi. To malo bezprostredné vyžarovanie a nikto by vtedy nezvažoval napríklad spochybňovať oprávnenie toho, že sa v triede zavesil obraz s Rudolfom Steinerom. Veta „Rudolf Steiner povedal...“ bola vtedy ešte autentická. Slová Friedricha Hiebela, Rudolfa Grösse, Georga Ungera či Eleny Zuccoli a iných mi ešte do konca 20. storočia sprostredkovali posledný odlesk osobného vzťahu a je to určite veľký zisk a aj zodpovednosť zachrániť tieto zlaté mince horizontálneho prúdu pri všetkom nebezpečenstve objasnenia. Avšak predsa len je to dnes už história.

Práve tak, ako je dnes možné a aj zmysluplné sa s istou nepredpojatosťou pozrieť na vývoj spoločnosti po smrti Rudolfa Steinera cez náš historický odstup, práve tak je možné a nutné z osobného životaplného spojenia s históriou tu a teraz podložiť osobný vzťah k Rudolfovi Steinerovi a k antroposofii. Je prirodzene jednoduchšie nebrať do úvahy celý vývoj antroposofie v 20. storočí. Predsa však - ako reprezentant antroposofie môžem pôsobiť len potom, keď sa na vývoj antroposofického hnutia a spoločnosti pozerám pohľadom historika bez straníckej príslušnosti, akceptujem to ako niečo dané a napriek tomu sa s tým cítim spoluzodpovedným. Toto je nutný postoj k tomu, čo vzniklo, ktorý ma chráni pred tým, aby sa krízy z rokov 1948 či 1935 alebo 1925 stali mojou osobnou operačnou základňou, z ktorej budem strieľať moje šípy na kacírov a pritom sa sám stanem minulosťou. Tento postoj môžem nazvať v širšom zmysle budovaním historického povedomia. Nepomáha ani ignorovať vývoj antroposofie v 20. storočí ani sa odlúčiť od aktuálnej súčasnosti a znovu zrkadliť minulé konflikty a tým v nich pokračovať. Oboje zastiera potrebný krok.

3. Význam Rudolfa Steinera a antroposofie ako obratu vekov

Ponajprv je potrebné ohodnotiť význam Rudolfa Steinera a antroposofie.

To, čo Rudolf Steiner vstúpil kultúre antroposofickou spoločnosťou, musí byť ocenené vo svojom epochálnom rozmere.

Sein Werk ermöglicht es dem einzelnen Menschen, durch stufenweise Entwicklung seiner schlummernden spirituellen Kräfte zu einer eigenständigen Beziehung zu einer göttlich-geistigen Welt zu gelangen. Der Entschluss dazu liegt einzig in der freien Entscheidung des Einzelnen. Wie weit er damit kommt, hängt von seinem Schicksal ab.

Der geisteswissenschaftliche Übungsweg liegt jeder mann in öffentlicher Form vor. Das Spezifische dieses Weges ist dessen Ausgangspunkt, die Ausbildung des Organes des Menschen, durch das er am wachsten ist, des Denkens. Umwandlung, Spiritualisierung des Denkens bilden den Anfang des Weges.

Dies schließt, und das wird ja seit Rudolf Steiner immer wieder verkannt, das Fühlen und Wollen nicht aus, sondern hebt diese auf eine höhere Stufe. Sämtliche

Inhalte müssen willentlich produziert und durch das Erleben individualisiert werden. Dadurch können die Ideen zu Idealen werden, die so geliebt und gewollt werden, dass sie zu Taten führen.

Ein zweites Kennzeichen dieses Weges liegt in dem Verhältnis zwischen demjenigen, der diesen Weg beschreibt, und dem, der ihn geht. Es ist ein Verhältnis, das zu keinerlei Abhängigkeit führen darf, weil es so angelegt ist, dass jeder Schritt durch sich selbst einsichtig ist und der Lehrer lediglich die Rolle des Beraters einnimmt, der erst dann, wenn er gefragt wird, seine Ratschläge erteilt. Das ist einer der Gründe, warum Rudolf Steiner keine Meditationsstoffe vermittelt, die nicht zuvor in ihrer Bedeutung und Wirkung erläutert und verstanden wurden. Weil jeder seine Schwelle auf individuelle Weise finden muss, gibt Rudolf Steiner auch vergleichsweise spärlich äußere Meditationsanweisungen. Man muss sich auf diesem Weg manches selbstständig erobern.

Wenn wir diese Tatsache in ihrer geisteswissenschaftlichen Dimension würdigen, dann können wir nur von einer 'Zeitenwende' sprechen, wie sie sich in polarer Richtung in dem Schritt von Plato zu seinem Schüler Aristoteles in der vorchristlichen Antike spiegelt. Plato ist ein griechischer Philosoph, der mit einer vorgeburtlichen Welt rechnet und überall dort, wo es sich um das eigentlich Spirituelle handelt, seinen Sokrates auf Mysterienweisheit Bezug nehmen lässt. Das ändert sich mit seinem Schüler Aristoteles, der durch den Kern seiner Werke, bildlich gesprochen, die Tore der Mysterientempel schließt und stattdessen die Gesetze des Denkens beschreibt, durch die der Mensch in der folgenden abendländischen Entwicklung die sinnliche Welt wissenschaftlich erfassen kann. Es ist der Weg vom Schauen, der strikten Trennung von Tempelwissen und allgemeinem Wissen, zum jedem zugänglichen Denken. Noch Aischylos, der Tragödiendichter, wurde des Mysterienverrates angeklagt und entrann der Todesstrafe nur dadurch, dass er beweisen konnte, dass er sein veröffentlichtes Wissen nicht aus den Mysterien hatte.

Jeho práca umožňuje jednotlivcovi cez postupný vývoj svojich driemajúcich spirituálnych síl dospieť k samostatnému vzťahu ku božsko-duchovnému svetu. Rozhodnutie k tomu spočíva jedine v slobodnom rozhodnutí jednotlivca. Ako ďaleko s tým dôjde, to závisí od jeho osudu.

Duchovno-vedecká cesta cvičení leží pred každým človekom v otvorenej forme. Špecifickosť tejto cesty je jej východiskom: vývoj toho orgánu človeka, ktorým sa stáva najbdelejším - myslenia. Premena, spiritualizácia myslenia tvorí počiatok cesty.

To nevyklučuje, a od čias Rudolfa Steinera sa to stále znovu podceňuje, čítanie a vôľu, ale pozdvihuje ich na vyšší stupeň. Celkové obsahy musia byť vôľovo vyprodukované a prežívaním individualizované. Tak sa idey môžu stať ideálmi, ktoré sú tak milované a chcené, že vedú k činom.

Druhý poznávací znak tejto cesty spočíva vo vzťahu medzi tým, kto túto cestu opisuje a tým, kto ňou kráča. Je to vzťah, ktorý nesmie viesť ku žiadnej závislosti, pretože v jeho základoch spočíva, že každý krok človek sám vidí a pozná a učiteľ prijíma len rolu poradcu, ktorý svoje rady udelí len vtedy, ak sa ho pýtame. To je jeden z dôvodov, prečo Rudolf Steiner nedával žiadnu meditačnú látku skôr, než bola ozrejmená a pochopená v jej význame a pôsobnosti. Keďže každý musí svoj prah nájsť individuálnym spôsobom, dáva Rudolf Steiner aj porovnateľne zriedka vonkajšie meditačné poukazy. Na tejto ceste si človek musí mnohé získať samostatne.

Ak túto skutočnosť oceníme v jej duchovne-vedeckom rozmere, len potom dokážeme hovoriť o „obrate vekov“ tak, ako sa tento v polárnom smere zrkadlí v kroku od Platóna ku jeho žiakovi Aristotelovi v predkresťanskej antike. - Platón je grécky filozof, ktorý počíta so svetom pred narodenia a všade tam, kde sa jedná o to, čo je skutočne spirituálne, necháva svojho Sokrata dôjsť ku vzťahu k mystérijnej múdrosti. To sa mení s jeho žiakom Aristotelom, ktorý jadrom svojho diela, obrazne povedané, zatvára bránu chrámu mystérií a miesto toho opisuje zákony myslenia, ktorými človek v nasledovnom západnom vývoji vedecky dokáže uchopiť zmyslový svet. Je to cesta od zrenia, striktné oddelenie sa od chrámovej múdrosti a všeobecného vedenia, k myslieniu, dostupnému každému. Ešte Aischylos, básnik tragédií, bol obvinený zo zrady mystérií a unikol trestu smrti len tým, že mohol dokázať, že ním zverejnené poznatky nemal z mystérií.

Gute-2000 Jahre später unternimmt es Steiner, in Anknüpfung an seine von Karl Julius Schröer vermittelten Goethe-Studien einen Weg zu beschreiben; der zu einer: stufenweisen Spiritualisierung des Denkens führt. Es ist der Weg vom Denken zum Schauen, von der Form zum Wesen, das moderne Komplement zu Aristoteles, der den Weg vom Schauen zum Denken; vom Wesen zur logischen Form beschrieben hat.

Die Ausgestaltung dieses Weges in Wort und Schrift macht das Zentrale der anthroposophischen Geisteswissenschaft aus und gipfelt in der Einrichtung der Ersten Klasse innerhalb der Freien Hochschule für Geisteswissenschaft mit ihren neunzehn Mantramsgruppen, die den esoterischen Schüler zur Begegnung mit dem Hüter der Schwelle und mit dessen Hilfe zum Überschreiten der Schwelle in den Geistbereich führen können.

Heinz Zimmermann

Dobrych 2000 rokov neskôr sa odhodláva Steiner, v nadväznosti na svoje štúdie Goetheho, sprostredkované mu Karlom Juliom Schröerom, popísať cestu, ktorá vedie k postupnej spiritualizácii myslenia. Je to cesta od myslenia ku zreniu, od formy k bytiu, moderný doplnok k Aristotelovi, ktorý opísal cestu od zrenia k mysleniu, od bytia k logickej forme.

Vybudovanie tejto cesty v slovách a spisoch tvorí centrálu antroposofickej duchovnej vedy a vrcholí v zriadení prvej triedy v rámci slobodnej vysokej školy pre duchovnú vedu s jej devätnástimi skupinami mantier, ktoré ezoterického žiaka dokážu viesť ku stretnutiu so strážcom prahu a s jeho pomocou k prekročeniu prahu smerom do duchovnej oblasti.

Heinz Zimmermann

Preložil Róbert Blaschke